Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

18 päivänä kesäkuuta 2015*

Muutoksenhaku — Kilpailu — Rautatieliikenne ja liitännäispalvelut — Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö — Asetus (EY) N:o 1/2003 — 20 artikla ja 28 artiklan 1 kohta — Hallinnollinen menettely — Päätös, jossa määrätään tarkastuksesta — Komission tarkastusvaltuudet — Kotirauhan suojaa koskeva perusoikeus — Tilanne, jossa tuomioistuimelta ei ole haettu etukäteen lupaa — Tehokas tuomioistuinvalvonta — Sattumanvarainen löytö

Asiassa C-583/13 P,

jossa on kyse Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 56 artiklaan perustuvasta valituksesta, joka on pantu vireille 15.11.2013,

Deutsche Bahn AG, kotipaikka Berliini (Saksa),

DB Mobility Logistics AG, kotipaikka Berliini,

DB Energie GmbH, kotipaikka Frankfurt am Main (Saksa),

DB Netz AG, kotipaikka Frankfurt am Main,

Deutsche Umschlaggesellschaft Schiene-Straße (DUSS) mbH, kotipaikka Bodenheim (Saksa),

DB Schenker Rail GmbH, kotipaikka Mainz (Saksa), ja

DB Schenker Rail Deutschland AG, kotipaikka Mainz,

edustajinaan Rechtsanwalt W. Deselaers, Rechtsanwalt E. Venot ja Rechtsanwalt J. Brückner,

valittajina,

ja jossa muina osapuolina ovat

Euroopan komissio, asiamiehinään L. Malferrari ja R. Sauer, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

Espanjan kuningaskunta, asiamiehinään A. Rubio González ja L. Banciella Rodríguez-Miñón,

väliintulijana ensimmäisessä oikeusasteessa,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

EFTAn valvontaviranomainen, asiamiehinään M. Schneider, X. Lewis ja M. Moustakali,

väliintulijana ensimmäisessä oikeusasteessa, ja

Euroopan unionin neuvosto,

väliintulijana ensimmäisessä oikeusasteessa,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja R. Silva de Lapuerta sekä tuomarit J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (esittelevä tuomari), J. L. da Cruz Vilaça ja C. Lycourgos,

julkisasiamies: N. Wahl,

kirjaaja: hallintovirkamies I. Illéssy,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 4.12.2014 pidetyssä istunnossa esitetyn,

kuultuaan julkisasiamiehen 12.2.2015 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Deutsche Bahn AG ja sen tytäryhtiöt DB Mobility Logistics AG, DB Energie GmbH, DB Netz AG, Deutsche Umschlaggesellschaft Schiene-Straße (DUSS) mbH, DB Schenker Rail GmbHb ja DB Schenker Rail Deutschland AG (jäljempänä yhdessä Deutsche Bahn) vaativat valituksessaan, että unionin tuomioistuin kumoaa unionin yleisen tuomioistuimen tuomion Deutsche Bahn ym. v. komissio (T-289/11, T-290/11 ja T-521/11, EU:T:2013:404; jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla se hylkäsi niiden kanteen, jossa vaadittiin kumoamaan komission 14.3.2011 antama päätös C(2011) 1774, 30.3.2011 antama päätös C(2011) 2365 ja 14.7.2011 antama päätös C(2011) 5230, (jäljempänä yhdessä riidanalaiset päätökset), joissa määrättiin [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 20 artiklan 4 kohdan mukaisista tarkastuksista Deutsche Bahn AG:ssä ja kaikissa sen tytäryhtiöissä (asiat COMP/39.678 ja COMP/39.731).

Asiaa koskevat oikeussäännöt

2 Asetuksen N:o 1/2003 20 artiklassa, jonka otsikko on ”Komission tarkastusvaltuudet”, säädetään seuraavaa:

”1. Komissio voi tähän asetukseen perustuvien tehtäviensä suorittamiseksi toteuttaa kaikki tarvittavat tarkastukset yrityksissä ja yritysten yhteenliittymissä.

2. Virkamiehillä ja muilla mukana olevilla henkilöillä, jotka komissio on valtuuttanut tekemään tarkastuksen, on oikeus

a) päästä yritysten ja yritysten yhteenliittymien kaikkiin tiloihin, kaikille alueille ja kaikkiin kulkuneuvoihin;

b) tutkia kirjanpitoa ja muita liikeasiakirjoja riippumatta siitä, missä muodossa ne on tallennettu;

c) ottaa tai saada missä tahansa muodossa jäljennöksiä ja otteita kirjanpidosta tai asiakirjoista;

d) sinetöidä kaikki yrityksen tilat ja kirjanpito tai asiakirjat tarpeellisessa määrin tarkastuksen ajaksi;

e) pyytää kaikilta yrityksen tai yritysten yhteenliittymän edustajilta tai henkilöstön jäseniltä tarkastuksen kohteeseen ja tarkoitukseen liittyviä selvityksiä tosiseikoista tai asiakirjoista ja kirjata saamansa vastaukset.

3. Virkamiehillä ja muilla mukana olevilla henkilöillä, jotka komissio on valtuuttanut tekemään tarkastuksen, on oikeus käyttää valtuuksiaan esitettyään kirjallisen valtuutuksen, jossa mainitaan tarkastuksen kohde ja tarkoitus sekä 23 artiklassa säädetyt seuraamukset, jos vaadittua kirjanpitoa tai muita liikeasiakirjoja ei esitetä täydellisinä tai vastaukset 2 kohdan mukaisesti tehtyihin pyyntöihin ovat virheellisiä tai harhaanjohtavia. Komissio ilmoittaa tarkastuksesta hyvissä ajoin ennen sen suorittamista sen jäsenvaltion kilpailuviranomaiselle, jonka alueella tarkastus on määrä suorittaa.

4. Yritysten ja yritysten yhteenliittymien on suostuttava komission päätöksellään määräämiin tarkastuksiin. Päätöksessä on mainittava tarkastuksen kohde ja tarkoitus, määrättävä päivä, jona tarkastus alkaa, sekä ilmoitettava 23 artiklassa ja 24 artiklassa säädetyistä seuraamuksista ja oikeudesta hakea muutosta päätökseen [unionin] tuomioistuimelta. Komissio tekee kyseiset päätökset kuultuaan sen jäsenvaltion kilpailuviranomaista, jonka alueella tarkastus on määrä suorittaa.

5. Sen jäsenvaltion kilpailuviranomaisen virkamiesten sekä kilpailuviranomaisen valtuuttamien tai nimeämien virkamiesten, jonka alueella tarkastus on määrä suorittaa, on kyseisen viranomaisen tai komission pyynnöstä aktiivisesti avustettava komission valtuuttamia virkamiehiä ja muita mukana olevia henkilöitä. Tätä tarkoitusta varten heillä on 2 kohdassa määritellyt valtuudet.

6. Jos komission valtuuttamat virkamiehet ja muut mukana olevat henkilöt toteavat, että yritys vastustaa tämän artiklan nojalla määrättyä tarkastusta, asianomaisen jäsenvaltion on annettava heille tarvittavaa apua, pyytäen tarvittaessa poliisin tai vastaavan lainvalvontaviranomaisen virka-apua, jotta he voivat suorittaa tarkastuksensa.

7. Jos 6 kohdassa säädetty virka-apu kansallisten sääntöjen mukaisesti edellyttää oikeusviranomaisen lupaa, tällaista lupaa on pyydettävä. Lupaa voidaan pyytää myös turvaamistoimenpiteenä.

8. Jos 7 kohdassa tarkoitettua lupaa pyydetään, kansallinen oikeusviranomainen tarkistaa, että komission päätös on pätevä ja että suunnitellut pakkokeinot eivät ole tarkastuksen kohteeseen nähden mielivaltaisia eivätkä liiallisia. Tarkistaessaan pakkokeinojen oikeasuhteisuutta kansallinen oikeusviranomainen voi pyytää komissiolta joko suoraan tai jäsenvaltion kilpailuviranomaisen kautta yksityiskohtaisia selvityksiä erityisesti niistä perusteista, joita komissiolla on epäilläkseen [SEUT 101 ja SEUT 102] artiklan rikkomista, sekä epäillyn rikkomisen vakavuudesta ja asianomaisen yrityksen osallisuudesta. Kansallinen oikeusviranomainen ei kuitenkaan voi saattaa kyseenalaiseksi tarkastuksen tarpeellisuutta eikä vaatia, että sille toimitettaisiin komission asiakirja-aineistossa olevia tietoja. Komission päätöksen laillisuutta valvoo ainoastaan [unionin] tuomioistuin.”

3 Asetuksen N:o 1/2003 28 artiklan 1 kohdassa täsmennetään, että rajoittamatta 12 ja 15 artiklan, jotka koskevat komission ja kansallisten kilpailuviranomaisten välistä tietojenvaihtoa ja yhteistyötä kansallisten tuomioistuinten kanssa, soveltamista komission tutkintavaltuuksia käyttämällä saatuja tietoja voidaan käyttää ainoastaan siihen tarkoitukseen, jota varten ne on koottu.

Asian tausta

4 Deutsche Bahn on yritys, joka harjoittaa liiketoimintaa kansallisen ja kansainvälisen tavara- ja matkustajakuljetuksen, logistiikan ja rautatiekuljetusten liitännäispalvelujen tarjoamisen alalla.

5 Komissio teki 14.3.2011 ensimmäisen päätöksen, jolla se määräsi, että Deutsche Bahn AG:n on suostuttava tarkastukseen, jonka syynä on mahdollisesti perusteeton suosiva kohtelu, jonka DB Energie GmbH on myöntänyt konsernin muille tytäryhtiöille muun muassa vetoajoneuvojen sähkönsyöttöä koskevan alennusjärjestelmän kautta (jäljempänä ensimmäinen tarkastuspäätös). Tämä ensimmäinen tarkastus tehtiin 29.–31.3.2011.

6 Komissio teki 30.3.2011 toisen Deutsche Bahnia koskevan tarkastuspäätöksen, joka koski mahdollisia DUSS:n harjoittamia menettelytapoja, joiden tarkoituksena on asettaa Saksassa toimivat kilpailijat heikompaan kilpailuasemaan vaikeuttamalla niiden pääsyä terminaaleihin tai niitä syrjimällä (jäljempänä toinen tarkastuspäätös). Tämä toinen tarkastus tehtiin 30.3. ja 1.4.2011.

7 Komissio teki 14.7.2011 kolmannen Deutsche Bahnia koskevan tarkastuspäätöksen mahdollisesti kilpailunvastaisen järjestelmän, joka koskee konsernin yritysten hallinnoiman infrastruktuurin strategista käyttöä ja jonka tarkoituksena on konsernin kilpailijoiden – joille pääsy DUSS:n terminaaleihin on välttämätöntä – liiketoiminnan estäminen, hankaloittaminen tai sen taloudellisesti raskaammaksi tekeminen rautatiekuljetuksen alalla, käyttöönoton vuoksi (jäljempänä kolmas tarkastuspäätös). Tämä kolmas tarkastus tehtiin 26.7.2011.

8 Deutsche Bahn, jonka asianajajat olivat läsnä kolmessa tarkastuksessa, eivät esittäneet vastalauseita eivätkä viitanneet etukäteen tuomioistuimelta hankittavan luvan puuttumiseen eivätkä myöskään vastustaneet mainittuja tarkastuksia asetuksen N:o 1/2003 20 artiklan 6 kohdan perusteella.

Menettely unionin yleisessä tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

9 Deutsche Bahn nosti 10.6. ja 5.10.2011 jättämillään kannekirjelmillä unionin yleisessä tuomioistuimessa kolme kannetta, jotka yhdistettiin ja joissa vaadittiin riidanalaisten päätösten kumoamista sekä komission mainituissa tarkastuksissa suorittamien toimien kumoamista ja komission velvoittamista palauttamaan kaikki asiakirjoista tarkastusten yhteydessä otetut jäljennökset.

10 Deutsche Bahn vetosi kanteidensa tueksi viiteen kanneperusteeseen, jotka koskevat kotirauhan suojaa koskevan perusoikeuden loukkaamista, sellaisena kuin mainittua oikeutta suojataan Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 7 artiklassa ja Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamisesta tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus) 8 artiklassa, koska tuomioistuimelta ei ollut etukäteen haettu lupaa, tehokasta oikeussuojakeinoa koskevan perusoikeuden loukkaamista, sellaisena kuin kyseinen oikeus taataan perusoikeuskirjan 47 artiklassa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa, sekä useita puolustautumisoikeuksien loukkaamisia sekä suhteellisuusperiaatteen loukkaamista.

11 Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi Deutsche Bahnin kanteet kokonaisuudessaan.

Asianosaisten vaatimukset unionin tuomioistuimessa

12 Deutsche Bahn vaatii, että unionin tuomioistuin

— kumoaa valituksenalaisen tuomion

— kumoaa kolme riidanalaista päätöstä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut molemmissa oikeusasteissa.

13 Komissio vaatii, että unionin tuomioistuin

— hylkää valituksen

— velvoittaa Deutsche Bahnin korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Valitus

Ensimmäinen valitusperuste, joka liittyy perusoikeuskirjan 7 artiklassa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa määrätyn kotirauhan suojaa koskevan perusoikeuden virheelliseen tulkintaan ja soveltamiseen

Deutsche Bahnin lausumat

14 Deutsche Bahn moittii aluksi unionin yleistä tuomioistuinta siitä, että se jätti huomiotta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomion Colas Est ym. v. Ranska (nro 3797/97, CEDH 2002-III) eikä tarkastellut tämän tuomioistuimen asioissa Société Métallurgique Liotard Frères v. Ranska (nro 29598/08, 5.5.2011) ja Canal Plus ym. v. Ranska (nro 29408/08, 21.12.201) antamia tuomioita, kun se totesi valituksenalaisen tuomion 72 kohdassa, että tuomioistuimen etukäteen antaman luvan puuttuminen oli vain yksi seikoista, jotka Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ottaa huomioon todetessaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan rikkomisen.

15 Tämän jälkeen Deutsche Bahn väittää, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen nojautuessaan valituksenalaisen tuomion 66 kohdassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioihin Harju v. Suomi (nro 56716/09, 15.2.2011) ja Heino v. Suomi (nro 56720/09, 15.2.2011) todetessaan, että niistä ilmenee yleinen periaate, jonka mukaan etukäteen annettavan luvan puuttuminen voidaan korvata jälkeenpäin tapahtuvalla tuomioistuinvalvonnalla.

16 Deutsche Bahn väittää lopuksi, etteivät unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 74–101 kohdassa mainitsemat viisi takeiden ryhmää takaa sen puolustautumisoikeuksien riittävää suojaa sellaista kotirauhan suojaa koskevaan perusoikeuteen puuttumista vastaan, jota komission sen tiloissa tekemät tarkastukset tarkoittavat.

17 Komissio, jota EFTAn valvontaviranomainen ja Espanjan kuningaskunta tukevat, riitauttavat nämä perustelut.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

18 Deutsche Bahn pyrkii ensimmäisessä valitusperusteessaan osoittamaan, että valituksenalaisessa tuomiossa on oikeudellisia virheitä siltä osin kuin unionin yleinen tuomioistuin totesi perusoikeuskirjan 7 artiklaa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa virheellisesti tulkiten, ettei etukäteen annettavan tuomioistuimen luvan puuttuminen vaikuta riidanalaisten päätösten laillisuuteen.

19 Tästä on todettava, että kotirauhan suojaa koskeva perusoikeus on unionin oikeuden yleinen periaate (ks. vastaavasti tuomio Hoechst v. komissio, 46/87 ja 227/88, EU:C:1989:337, 19 kohta; tuomio Dow Benelux v. komissio, 85/87, EU:C:1989:379, 30 kohta sekä tuomio Dow Chemical Ibérica ym. v. komissio, 97/87–99/87, EU:C:1989:380, 16 kohta), joka on nykyisin ilmaistu perusoikeuskirjan 7 artiklassa, joka vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa.

20 On myös tarkennettava, että vaikka Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa säädetty suoja voi ulottua tiettyihin liiketiloihin, kyseinen tuomioistuin on kuitenkin todennut, että julkinen puuttuminen voi mennä pidemmälle

ammattimaisissa tai kaupallisissa tiloissa tai toiminnoissa kuin muissa tapauksissa (Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot Niemietz v. Saksa, 16.12.1992, A-sarja, nro 251-B, ja Bernh Larsen Holding AS ym. v. Norja, nro 24117/08, 14.3.2013).

21 Käsiteltävässä asiassa on aluksi todettava, kuten julkisasiamies ratkaisuehdotuksensa 33 kohdassa toteaa, ettei unionin yleistä tuomioistuinta voida moittia siitä, ettei se ole ottanut huomioon edellä mainittuja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioita Société Métallurgique Liotar Frères v. Ranska ja Canal Plus ym. v. Ranska, koska viimeksi mainitut eivät koske Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan vaan sen 6 artiklan rikkomista.

22 Lisäksi on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin muistutti valituksenalaisen tuomion 72 kohdassa perustellusti edellä mainitun tuomion Colas Est ym. v. Ranska 49 kohtaan viitaten, että etukäteen annetun tuomioistuimen luvan puuttuminen on vain yksi seikoista, jotka otetaan huomioon Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan rikkomisen olemassaolon toteamiseksi. Unionin yleinen tuomioistuin lisäsi mainitussa kohdassa, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ottaa huomioon kansallisen kilpailuviranomaisen toimivallan laajuuden, puuttumisen olosuhteet ja rajoitetun määrän takeita ja että nämä seikat poikkeavat unionin oikeudessa nykyisin vallitsevasta tilanteesta.

23 Tästä on todettava, että komissiolla asetuksen N:o 1/2003 20 artiklan 2 kohdan nojalla oleva tarkastusvalta rajoittuu siihen, että komission toimihenkilöillä on lupa muun muassa päästä osoittamiinsa tiloihin, saada nähtäväkseen pyytämänsä asiakirjat ja ottaa niistä kopiot sekä nähdä osoittamiensa kalusteiden sisällön (ks. vastaavasti tuomio Hoechst v. komissio, 46/87 ja 227/88, EU:C:1989:337, 31 kohta).

24 On myös muistettava, että asetuksen N:o 1/2003 20 artiklan 6 ja 7 kohdan mukaisesti tarkastuksen suorittamiseksi on haettava tuomioistuimen lupaa, kun kyseisen yrityksen vastustaessa tarkastusta asianomainen jäsenvaltio antaa välttämätöntä apua pyytäen tarvittaessa poliisin tai vastaavan lainvalvontaviranomaisen virka-apua ja kun kansallisen oikeuden mukaan edellytetään tällaista lupaa. Lupaa voidaan pyytää myös turvaamistoimenpiteenä. Lisäksi saman asetuksen 20 artiklan 8 kohdassa tarkennetaan, että vaikka kansallinen tuomioistuin tarkistaa muun muassa sen, etteivät suunnitellut pakkokeinot ole tarkastuksen kohteeseen nähden mielivaltaisia eivätkä liiallisia, niiden tarpeellisuutta ei kuitenkaan voida kyseenalaistaa. Samassa säännöksessä säädetään, että laillisuutta valvoo jälkikäteen ainoastaan unionin tuomioistuin.

25 Näin ollen unionin yleinen tuomioistuin ei tehnyt oikeudellista virhettä, kun se totesi valituksenalaisen tuomion 67 kohdassa, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella se, että tuomioistuimelta ei ole haettu etukäteen lupaa, ei sellaisenaan tee tarkastustoimenpiteestä lainvastaista.

26 Deutsche Bahnin esittämästä väitteestä, jonka mukaan unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen nojautuessaan valituksenalaisen tuomion 66 kohdassa edellä mainittuihin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioihin Harju v. Suomi ja Heino v. Suomi, on todettava, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on nimenomaisesti todennut, että jälkikäteisellä tuomioistuinvalvonnalla, jossa käsitellään sekä tosiseikkoja että oikeudellisia seikkoja, voidaan korvata se, ettei tuomioistuimelta ole haettu etukäteen lupaa.

27 Tästä seuraa, että tämän tuomion 15 ja 26 kohdassa esitetyiltä Deutsche Bahnin perusteluilta puuttuu perusta.

28 Lopuksi on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin muistutti valituksenalaisen tuomion 73 kohdassa, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan suoja julkisen vallan mielivaltaista puuttumista vastaan edellyttää oikeudellista kehystä ja tiukkoja rajoja, ja sen jälkeen

mainitsi valituksenalaisen tuomion 74–100 kohdassa viisi takeiden luokkaa, joiden on oltava tarkastuspäätöksen kehyksenä, ja tarkasteli niitä. Unionin yleinen tuomioistuin totesi tämän jälkeen valituksenalaisen tuomion 100 kohdassa, että kaikki nämä takeet täyttyvät käsiteltävässä asiassa.

29 Tästä on riittävää huomauttaa, että unionin yleisen tuomioistuimen tekemä yksityiskohtainen tutkinta vastaa sekä tämän tuomion edellisestä kohdasta ilmeneviä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asettamia vaatimuksia että asetuksen N:o 1/2003 sanamuotoa ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä.

30 Yhtäältä nimittäin asetuksen N:o 1/2003 20 artiklan 4 kohdasta ilmenee, että tarkastuspäätöksessä on mainittava tarkastuksen kohde ja tarkoitus ja ilmoitettava kyseiselle yritykselle aiheutuvista seuraamuksista ja oikeudesta hakea muutosta päätökseen unionin tuomioistuimelta.

31 Toisaalta vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että komissiolla olevat tarkastusvaltuudet ovat hyvin rajattuja, mikä koskee muun muassa sitä, että tutkimuksen piiristä suljetaan pois asiakirjat, jotka eivät ole liikeasiakirjoja, oikeutta oikeudellisen avustajan käyttöön, oikeutta asianajajan ja asiakkaan välisen kirjeenvaihdon luottamuksellisuuteen tai lisäksi tarkastuspäätöksen perusteluvelvollisuutta ja mahdollisuutta nostaa kanne unionin tuomioistuimissa (ks. vastaavasti tuomio Roquette Frères, C-94/00, EU:C:2002:603, 44–50 kohta).

32 Lisäksi – kuten julkisasiamies totesi ratkaisuehdotuksensa 38 kohdassa ja kuten tämän tuomion 25 kohdassa on todettu – Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut, että tuomioistuimelta etukäteen haetun luvan puuttuminen voidaan korvata jälkikäteisellä tuomioistuinvalvonnalla, joka näin ollen on perustavaa laatua oleva tae kyseisen tarkastustoimenpiteen yhteensoveltuvuudesta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan kanssa (ks. mm. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio Delta Pekárny a.s. v. Tšekin tasavalta, nro 97/11, 83, 87 ja 92 kohta, 2.10.2014).

33 Näin on nimenomaan Euroopan unionissa toteutettuun järjestelmään kuuluvassa tapauksessa, koska asetuksen N:o 1/2003 20 artiklan 8 kohdassa todetaan nimenomaisesti, että unionin tuomioistuin on toimivaltainen valvomaan komission tekemän tarkastuspäätöksen laillisuutta.

34 Perustamissopimuksissa määrätty valvonta tarkoittaa, että unionin tuomioistuinten on tehtävä kantajan kanneperusteidensa tueksi esittämien seikkojen pohjalta täysi tutkinta, eli käsiteltävä sekä oikeudellisia seikkoja että tosiseikkoja (ks. vastaavasti tuomio Chalkor v. komissio, C-386/10 P, EU:C:2011:815, 62 kohta ja tuomio CB v. komissio, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 44 kohta).

35 Tästä seuraa, että unionin yleinen tuomioistuin katsoi perustellusti, että kotirauhan suojaa koskevaa perusoikeutta, sellaisena kuin sitä suojataan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa, ei loukattu sen vuoksi, ettei hankittu etukäteen tuomioistuimen lupaa.

36 Näin ollen on myös todettava, ettei perusoikeuskirjan 7 artiklan rikkomista ole osoitettu.

37 Näin ollen ensimmäinen valitusperuste on hylättävä perusteettomana.

Toinen valitusperuste, joka koskee perusoikeuskirjan 47 artiklassa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa määrätyn oikeuden tehokkaaseen oikeussuojaan virheellistä tulkintaa ja soveltamista

Deutsche Bahnin lausumat

38 Deutsche Bahn väittää, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen, kun se totesi, että kun otetaan huomioon unionin oikeuden mukainen jälkikäteinen tuomioistuinvalvonta, riidanalaisissa päätöksissä ei loukata perusoikeutta tehokkaaseen oikeussuojaan.

39 Deutsche Bahn moittii unionin yleistä tuomioistuinta erityisesti siitä, että se nojasi päättelynsä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen edellä mainittuihin tuomioihin Société Métallurgique Liotard Frères v. Ranska ja Canal Plus ym. v. Ranska, vaikka niiden tosiseikkoja ei voida rinnastaa toisiinsa, koska Ranskan kilpailuviranomainen oli näissä asioissa saanut etukäteen annetun tuomioistuimen luvan.

40 Komissio, jota EFTAn valvontaviranomainen ja Espanjan kuningaskunta tukevat, riitauttavat nämä perustelut.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

41 Aluksi on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 109 ja 110 kohdassa perustellusti, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen edellä mainituista tuomioista Société Métallurgique Liotard Frères v. Ranska ja Canal Plus v. France, ilmenee, että niissä on kyse valvonnan – johon kuuluu kaikkiin oikeudellisiin seikkoihin ja tosiseikkoihin kohdistuva valvonta, jonka on mahdollistettava asianmukainen oikaiseminen siinä tapauksessa, että sääntöjenvastaisuus todetaan – intensiteetistä, eikä siitä, milloin sitä harjoitetaan.

42 Lisäksi on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin muistutti valituksenalaisen tuomion 112 kohdassa, että kun unionin tuomioistuimet ratkaisevat tarkastuspäätöksestä nostetun kanteen, ne harjoittavat sekä oikeudellisia seikkoja että tosiseikkoja koskevaa valvontaa ja niillä on toimivalta arvioida todisteita sekä kumota riidanalainen päätös.

43 On todettava, että myös tämä analyysi on unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukainen, sellaisena kuin siitä muistutetaan tämän tuomion 32 kohdassa. Unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 109–112 kohdassa tekemät arvioinnit eivät siten ole oikeudellisesti virheellisiä.

44 Lisäksi – toisin kuin Deutsche Bahn väittää – tarkastuspäätöksen adressaatteina olevilla yrityksillä on mahdollisuus riitauttaa kyseisen päätöksen lainmukaisuus, kuten julkisasiamies ratkaisuehdotuksensa 46 kohdassa totesi, mainitun päätöksen tiedoksiannosta alkaen, mikä tarkoittaa sitä, ettei yrityksen tarvitse odottaa, kunnes komissio on tehnyt lopullisen päätöksen kilpailusääntöjen epäillystä rikkomisesta, jotta se voisi nostaa kumoamiskanteen unionin tuomioistuimissa.

45 Lopuksi unionin yleinen tuomioistuin muistutti valituksenalaisen tuomion 113 kohdassa unionin oikeudessa säädettyjen tehokkaan oikeussuojan noudattamisen varmistamista koskevien takuiden osalta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä, jonka mukaan tarkastuspäätöksen kumoaminen tai sen toteaminen, että tarkastuksen kuluessa on syyllistytty sääntöjenvastaisuuksiin, johtavat siihen, että komissio ei voi käyttää näin keräämiään tietoja kilpailusääntöjen rikkomista koskevassa menettelyssä (tuomio Roquette Frères, C-94/00, EU:C:2002:603, 49 kohta).

46 Edellä esitetystä ilmenee, että unionin yleinen tuomioistuin totesi perustellusti, ettei perusoikeutta tehokkaaseen oikeussuojaan, sellaisena kuin se taataan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa, ole loukattu sen vuoksi, että etukäteinen tuomioistuinvalvonta puuttuu.

47 Tästä on muistettava, että mainittu perusoikeus on unionin oikeuden yleinen periaate, joka ilmaistaan nykyisin perusoikeuskirjan 47 artiklassa, joka unionin oikeudessa vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaletta (ks. vastaavasti mm. tuomio Chalkor v. komissio, C-386/10 P, EU:C:2011:815, 52 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen; tuomio Telefónica ja Telefónica de España v. komissio, C-295/12 P, EU:C:2014:2062, 40 kohta ja tuomio CB v. komissio, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 43 kohta).

48 Edellä esitetyillä perusteilla on myös todettava, ettei perusoikeuskirjan 47 artiklan rikkomista ole osoitettu.

49 Toinen valitusperuste on näin ollen hylättävä.

Kolmas valitusperuste, joka koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista, kun otetaan huomioon ensimmäisen tarkastuksen suorittamista koskevat lainvastaisuudet

Deutsche Bahnin lausumat

50 Deutsche Bahn moittii unionin yleistä tuomioistuinta siitä, että se katsoi valituksenalaisen tuomion 162 kohdassa, että komissio oli voinut lainmukaisesti mainita ennen ensimmäistä tarkastuspäätöstä toimihenkilöilleen DUSS:ää koskevien epäilyjen olemassaolosta.

51 Komissio loi toiminnallaan tietoisesti vaaran siitä, että sen toimihenkilöilleen toimittama DUSS-asiaa koskeva tieto saa viimeksi mainitut kiinnittämään erityistä huomiota DUSS:ää koskeviin asiakirjoihin siitä huolimatta, että ne eivät liity ensimmäisen tarkastuksen kohteeseen. Näin ollen poikkeusta, jonka unionin tuomioistuin hyväksyi tuomiossaan Dow Benelux v. komissio (85/87, EU:C:1989:379) kiellosta käyttää tarkastuksen kohteeseen liittymättömiä asiakirjoja, ei voitu, toisin kuin unionin yleinen tuomioistuin katsoi, soveltaa.

52 Lisäksi Deutsche Bahn väittää, että tämä komission toimihenkilöiden etukäteinen tieto DUSS:ää koskevasta asiasta ei ollut tarpeellinen kilpailusääntöjen tehokkaan täytäntöönpanon kannalta.

53 Komissio riitauttaa Deutsche Bahnin oikeudelliseen virheeseen, jonka unionin yleinen tuomioistuin on tehnyt hyväksyessään sattumanvaraisia löytöjä, liittyvän perusteen tutkittavaksi ottamisen, koska on kyse tosiseikkoja koskevista toteamuksista, joita ei voida käsitellä valitusvaiheessa.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

54 Tämän valitusperusteen tutkittavaksi ottamisesta, jonka komissio riitauttaa, on aluksi todettava, ettei Deutsche Bahn tyydy vaatimaan unionin tuomioistuimelta uutta tosiseikkojen arviointia vaan väittää, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen, kun se katsoi, että komissio oli voinut lainmukaisesti mainita ennen ensimmäistä tarkastusta toimihenkilöilleen DUSS:ää koskevien epäilyjen olemassaolosta käsillä olevan asian yleisen asiayhteyden nojalla.

55 Näin ollen kolmas valitusperuste otetaan tutkittavaksi.

56 Aineelliselta kannalta on huomattava, että asetuksen N:o 1/2003 20 artiklan 4 kohdassa asetetaan komissiolle velvollisuus perustella päätös, jolla määrätään tarkastuksesta, ja ilmoittaa tarkastuksen kohde ja tarkoitus, mikä, kuten unionin tuomioistuin on tarkentanut, on perustavanlaatuinen vaatimus paitsi sen vuoksi, että asianomaisten yritysten tiloissa suoritettaviksi aiottujen tarkastusten osoitetaan olevan oikeutettuja, myös siksi, että yritysten on mahdollista saada selville yhteistyövelvollisuutensa laajuus ja samanaikaisesti säilyttää puolustautumisoikeutensa (tuomio Roquette Frères, C-94/00, EU:C:2002:603, 47 kohta ja tuomio Nexans ja Nexans Ranska v. komissio, C-37/13 P, EU:C:2014:2030, 34 kohta).

57 Lisäksi asetuksen N:o 1/2003 28 artiklan 1 kohdan mukaan tarkastuksissa saatuja tietoja ei voida käyttää muihin tarkoituksiin kuin tarkastusvaltuutuksessa tai tarkastuspäätöksessä mainittuihin tarkoituksiin (ks. vastaavasti tuomio Dow Benelux v. komissio, 85/87, EU:C:1989:379, 17 kohta).

58 Tästä unionin tuomioistuin on tarkentanut, että tällaisella vaatimuksella pyritään turvaamaan mainitussa 28 artiklassa nimenomaisesti mainitun salassapitovelvollisuuden lisäksi kyseisten yritysten puolustautumisoikeudet, jotka 20 artiklan 4 kohdassa on tarkoitus taata. Näitä oikeuksia nimittäin loukattaisiin vakavasti, jos komissio voisi vedota yrityksiä vastaan tarkastuksessa saatuihin todisteisiin, jotka eivät liittyisi tarkastuksen kohteeseen eivätkä sen tarkoitukseen (ks. vastaavasti tuomio Dow Benelux v. komissio, 85/87, EU:C:1989:379, 18 kohta).

59 Tästä ei kuitenkaan voida päätellä, että komissio ei saisi aloittaa tutkimusmenettelyä selvittääkseen sellaisten tietojen paikkansapitävyyden, joita se on sattumanvaraisesti saanut aiemman tarkastuksen yhteydessä, tai täydentääkseen tällaisia tietoja, jos nämä tiedot osoittaisivat kilpailua koskevien EUT-sopimuksen määräysten vastaisten menettelytapojen olemassaolon. Tällainen kielto menisi nimittäin pidemmälle kuin on tarpeen salassapitovelvollisuuden noudattamisen ja puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen takaamiseksi, ja se näin ollen estäisi perusteettomasti komissiota täyttämästä tehtäväänsä valvoa kilpailusääntöjen noudattamista yhteismarkkinoilla ja paljastaa SEUT 101 ja 102 artiklan rikkomiset (ks. vastaavasti tuomio Dow Benelux v. komissio, 85/87, EU:C:1989:379, 19 kohta).

60 Edellä esitetystä seuraa yhtäältä, että komissiolla on velvollisuus perustella päätös, jolla se määrää tarkastuksesta. Toisaalta on niin, että koska tämän päätöksen perusteluissa rajataan komission toimihenkilöille annetun toimivallan ala, pelkästään tarkastuksen kohteeseen liittyviä asiakirjoja voidaan etsiä.

61 Käsiteltävässä asiassa sekä valituksenalaisen tuomion 162 kohdasta että komission suullisessa käsittelyssä esittämistä lausumista ilmenee, että se ilmoitti välittömästi ennen ensimmäisen tarkastuksen tekemistä toimihenkilöilleen toisesta Deutsche Bahnia vastaan tehdystä kantelusta, joka koski tämän tytäryhtiötä DUSS:ää.

62 Tästä on todettava, että vaikka – kuten julkisasiamies totesi ratkaisuehdotuksensa 69 kohdassa – tarkastuksen tehokkuus edellyttää, että komissio toimittaa toimihenkilöille, joiden tehtäviin se kuuluu, ennen tarkastusta kaikki tiedot, joiden avulla he voivat ymmärtää mahdollisen kilpailusääntöjen rikkomisen luonteen ja laajuuden, ja itse tarkastuksen käytännön järjestelyihin liittyvät tiedot, näiden kaikkien tietojen pitää kuitenkin liittyä pelkästään päätöksessä määrätyn tarkastuksen kohteeseen.

63 Vaikka unionin yleinen tuomioistuin muistutti asianmukaisesti valituksenalaisen tuomion 75 kohdassa, että komission tarkastuspäätöstä koskee perusteluvelvollisuus, se ei kuitenkaan todennut, että jos komissio ilmoitti ennen ensimmäisen tarkastuksen suorittamista toimihenkilöilleen kyseistä yritystä koskevasta muusta kantelusta, tarkastuksen kohteen, sellaisena kuin se on mainittu tässä päätöksessä, piti kattaa myös tähän lisäkanteluun kuuluvat seikat.

64 Mainittu etukäteinen tieto, joka ei koske sen yleistä asiayhteyttä vaan erillisen kantelun olemassaoloa, ei liity ensimmäisen tarkastuspäätöksen kohteeseen. Näin ollen sillä, että tarkastuspäätöksen kohteesta puuttuu viittaus mainittuun kanteluun, loukataan perusteluvelvollisuutta ja kyseisen yrityksen puolustautumisoikeuksia.

65 On myös todettava, että unionin yleinen tuomioistuin myös totesi nimenomaisesti valituksenalaisen tuomion 134 kohdassa, että se seikka, että toinen tarkastuspäätös tehtiin ensimmäisen tarkastuksen suorittamisaikana, osoittaa tässä tilanteessa kerättyjen tietojen merkityksen toisen tarkastuksen aloittamisessa ja että kolmas tarkastus perustui selvästi osaksi tietoihin, jotka oli kerätty ensimmäisessä kahdessa tarkastuksessa. Se totesi, että olosuhteet, joissa ensimmäisen tarkastuksen yhteydessä saatiin DUSS:ään liittyviä tietoja, vaikuttavat toisen ja kolmannen tarkastuspäätöksen laillisuuteen.

66 Ensimmäinen tarkastus oli siis lainvastainen siltä osin kuin komission toimihenkilöt, joilla oli etukäteen mainitun tarkastuksen kohteeseen liittymätöntä tietoa, ottivat haltuunsa asiakirjoja, jotka eivät kuuluneet kyseisen tarkastuksen kohteeseen, sellaisena kuin se oli rajattu ensimmäisessä riidanalaisessa päätöksessä.

67 Edellä esitetyillä perusteilla unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen, kun se totesi valituksenalaisen tuomion 162 kohdassa, että komission toimihenkilöiden tiedottaminen DUSS:ään liittyvästä kantelusta ennen ensimmäistä tarkastuspäätöstä oli lainmukainen yleisen asiayhteyden nojalla, ja lisäksi teki näin toteamuksensa syitä täsmentämättä, vaikka tällainen etukäteinen tieto ei selvästi liittynyt tarkastuspäätöksen kohteeseen ja loukkasi takeita, jotka rajoittavat komission tarkastusvaltaa.

68 Kolmas valitusperuste on näin ollen hyväksyttävä.

69 Valituksenalainen tuomio on näin ollen kumottava siltä osin kuin siinä hylätään toista ja kolmatta tarkastuspäätöstä koskeva kanne, eikä Deutsche Bahnin neljättä valitusperustetta, joka liittyy siihen, että unionin yleinen tuomioistuin loukkasi todistustaakkaa koskevia sääntöjä, ja jolla myös pyritään toisen ja kolmannen tarkastuspäätöksen kumoamiseen, ole tarpeen tutkia.

Kanne unionin yleisessä tuomioistuimessa

70 Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 61 artiklan ensimmäisessä kohdassa todetaan, että kun unionin yleisen tuomioistuimen päätös kumotaan, unionin tuomioistuin voi itse ratkaista asian lopullisesti, jos asia on ratkaisukelpoinen. Nämä edellytykset täyttyvät tässä asiassa.

71 Tämän tuomion 56–67 kohdasta ilmenee, että ensimmäisessä oikeusasteessa esitetty kolmas kanneperuste on perusteltu ja että toinen ja kolmas tarkastuspäätös on kumottava, koska puolustautumisoikeuksia on loukattu.

Oikeudenkäyntikulut

72 Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 184 artiklan 2 kohdan mukaan silloin, kun valitus on perusteltu ja unionin tuomioistuin ratkaisee itse riidan lopullisesti, se päättää oikeudenkäyntikuluista.

73 Saman työjärjestyksen 138 artiklan 1 kohdan mukaan, jota sovelletaan valituksen käsittelyyn työjärjestyksen 184 artiklan 1 kohdan nojalla, asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut.

74 Mainitun työjärjestyksen 138 artiklan 3 kohdassa määrätään, että jos yksi tai useampi asianosaisen vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen hyväksi, asianosaiset vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan. Unionin tuomioistuin voi kuitenkin päättää, että asianosainen vastaa omien kulujensa lisäksi osasta toisen asianosaisen kuluja, jos tämä on perusteltua asiassa ilmenneiden seikkojen vuoksi.

75 Koska Deutsche Bahnin valitus on osittain hyväksytty, komissio on velvoitettava vastaamaan paitsi puolesta omia tähän valitukseen liittyviä oikeudenkäyntikulujaan, myös korvaamaan puolet Deutsche Bahnin oikeudenkäyntikuluista tässä menettelyssä. Deutsche Bahn vastaa puolesta omia tähän valitukseen liittyviä oikeudenkäyntikulujaan, ja se velvoitetaan korvaamaan puolet komission tähän menettelyyn liittyvistä oikeudenkäyntikuluista.

76 Ensimmäisessä oikeusasteessa aiheutuneiden kulujen osalta komission on korvattava asioihin T-290/11 ja T-521/11 liittyvät oikeudenkäyntikulut ja Deutsche Bahnin on korvattava asiaan T-289/11 liittyvät oikeudenkäyntikulut.

77 Työjärjestyksen 140 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltiot, jotka ovat asiassa väliintulijoina, vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan. Tämän määräyksen mukaisesti Espanjan kuningaskunta vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan sekä ensimmäisessä oikeusasteessa että valitusmenettelyssä.

78 Työjärjestyksen 140 artiklan 2 kohdan mukaisesti EFTAn valvontaviranomainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, kun se on väliintulijana asiassa. Tästä seuraa, että EFTAn valvontaviranomainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan sekä ensimmäisessä oikeusasteessa että valitusmenettelyssä.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Unionin yleisen tuomioistuimen tuomio Deutsche Bahn ym. v. komissio (T-289/11, T-290/11 ja T-521/11, EU:T:2013:404) kumotaan siltä osin kuin siinä hylätään kanne, joka koskee 30.3.2011 annettua toista tarkastuspäätöstä C(2011) 2365 ja 14.7.2011 annettua kolmatta tarkastuspäätöstä C(2011) 5230.

2) 30.3.2011 annettu Euroopan komission päätös C(2011) 2365 ja 14.7.2011 annettu Euroopan komission päätös C(2011) 5230 kumotaan.

3) Valitus hylätään muilta osin.

4) Deutsche Bahn AG, DB Mobility Logistics AG, DB Energie GmbH, DB Netz AG, Deutsche Umschlaggesellschaft Schiene-Straße (DUSS) mbH, DB Schenker Rail GmbH ja DB Schenker Rail Deutschland AG vastaavat puolesta tähän valitukseen liittyviä omia oikeudenkäyntikulujaan, ja ne velvoitetaan korvaamaan puolet Euroopan komission oikeudenkäyntikuluista tässä menettelyssä.

5) Euroopan komissio vastaa puolesta tähän valitukseen liittyviä omia oikeudenkäyntikulujaan, ja se velvoitetaan korvaamaan puolet Deutsche Bahn AG:n, DB Mobility Logistics AG:n, DB Energie GmbH:n, DB Netz AG:n, Deutsche Umschlaggesellschaft Schiene-Straße (DUSS) mbH:n, DB Schenker Rail GmbH:n ja DB Schenker Rail Deutschland AG:n oikeudenkäyntikuluista tässä menettelyssä.

6) Deutsche Bahn AG, DB Mobility Logistics AG, DB Energie GmbH, DB Netz AG, Deutsche Umschlaggesellschaft Schiene-Straße (DUSS) mbH, DB Schenker Rail GmbH ja DB Schenker Rail Deutschland AG velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut asiassa T-289/11.

7) Euroopan komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut asioissa T-290/11 ja T-521/11.

8) Espanjan kuningaskunta vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.

9) EFTAn valvontaviranomainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Allekirjoitukset